

ЖАМОАТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ТИЗИМИДА ХУҚУҚ-ТАРТИБОТНИ ТАЪМИНЛАШ ВА УШБУ ЙЎНАЛИШДА ЎЗARO МАҚСАДЛИ ҲАМКОРЛИКНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ЖИҲАТЛАРИ

АскарOVA Бахытгуль Полатовна

Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси доценти, подполковник
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17985308>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-dekabr 2025 yil
Ma'qullandi: 15-dekabr 2025 yil
Nashr qilindi: 19-dekabr 2025 yil

KEY WORDS

жамоат хавфсизлиги, ҳуқуқ-
тартибот, мақсадли
ҳамкорлик, профилактика,
идоралараро ҳамкорлик, ички
ишлар органлари, давлат
органлари, жамоат
институтлари, ПҚ-4075.

ABSTRACT

Мазкур мақолада жамоат хавфсизлигини таъминлаш тизимида ҳуқуқ-тартиботни таъминлашнинг назарий-ҳуқуқий асослари ҳамда ушбу йўналишда давлат органлари ва жамоат институтлари ўртасида ўзаро мақсадли ҳамкорликни ташкил этишнинг ўзига хос жиҳатлари таҳлил қилинган. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 24 декабрдаги ПҚ-4075-сон қарорида белгиланган вазифалар асосида ҳуқуқ-тартиботни таъминлаш фаолиятини мувофиқлаштириш, профилактик чора-тадбирларни тизимли ташкил этиш, идоралараро ҳамкорликни кучайтириш ҳамда аҳоли билан самарали мулоқотни йўлга қўйиш масалалари ёритилган. Мақолада жамоат хавфсизлигини таъминлашда комплекс ёндашувни шакллантириш, ўзаро ҳамкорлик механизмларини такомиллаштириш орқали ҳуқуқбузарликларни барвақт олдини олиш ва жамиятда барқарор ҳуқуқий муҳитни таъминлашнинг аҳамияти илмий жиҳатдан асослаб берилган.

Ҳозирги кунда жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлаш ҳар бир давлатнинг барқарор ривожланиши, аҳолининг тинч ва осойишта ҳаёт кечириши учун муҳим шарт ҳисобланади. Жамиятда қонун устуворлигини таъминлаш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш ҳамда ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш борасида давлат органларининг самарали фаолиятини йўлга қўйиш замонавий давлат бошқарувининг устувор вазифалари сирасига киради.

Ўзбекистон Республикасида сўнгги йилларда жамоат хавфсизлигини таъминлаш тизимини тубдан такомиллаштириш, ҳуқуқ-тартибот соҳасидаги фаолиятни замон талаблари асосида қайта ташкил этишга қаратилган кенг кўламли ислохотлар амалга оширилмоқда. Бу борада Ўзбекистон Республикаси

Президентининг 2018 йил 24 декабрдаги ПҚ-4075-сон қарори алоҳида аҳамият касб этиб, унда жамоат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлаш ҳамда ушбу йўналишда давлат органлари ва бошқа тегишли тузилмалар ўртасида ўзаро ҳамкорликни янги босқичга олиб чиқишга қаратилган муҳим вазифалар белгилаб берилган.

Мазкур қарорда жамоат хавфсизлигини таъминлаш тизимида ҳуқуқ-тартиботни сақлаш фаолиятини самарали ташкил этиш, профилактика ишларини кучайтириш, идоралараро ҳамкорликни тизимли йўлга қўйиш ҳамда аҳоли билан яқин ва очиқ мулоқотга асосланган иш услубини жорий этиш устувор йўналишлар сифатида белгиланган. Бу эса жамоат хавфсизлигини таъминлаш соҳасида фақатгина алоҳида бир органнинг эмас, балки барча ваколатли давлат органлари, маҳаллий ҳокимиятлар, жамоат институтлари ва фуқаролик жамияти субъектларининг ўзаро мақсадли ҳамкорлигини талаб этади.

Жамоат хавфсизлигини таъминлаш тизимида ҳуқуқ-тартиботни таъминлашнинг ўзига хос жиҳати шундаки, у фақат ҳуқуқбузарлик содир этилгандан кейинги чоралар билан чекланиб қолмасдан, балки уларнинг барвақт олдини олишга қаратилган профилактик фаолиятни ҳам қамраб олади. Бу жараёнда давлат органлари ўртасида ахборот алмашинуви, ҳамкорликда режалаштирилган чора-тадбирлар, ваколатларни аниқ тақсимлаш ва масъулиятни белгилаш муҳим аҳамият касб этади.

Шунингдек, ПҚ-4075-сон қарорда белгиланган вазифалардан келиб чиққан ҳолда, ҳуқуқ-тартиботни таъминлаш соҳасида мақсадли ҳамкорликни ташкил этиш аҳолининг ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтириш, жамоатчилик назоратини кучайтириш ҳамда фуқароларнинг давлат органларига бўлган ишончини мустаҳкамлашга хизмат қилади. Бу эса ўз навбатида жамиятда қонунийлик ва ҳуқуқий тартиботни таъминлашнинг самарадорлигини оширади.

Шу боис, жамоат хавфсизлигини таъминлаш тизимида ҳуқуқ-тартиботни таъминлаш ва ушбу йўналишда ўзаро мақсадли ҳамкорликни ташкил этишнинг ўзига хос жиҳатларини илмий-назарий ва амалий жиҳатдан таҳлил қилиш, ПҚ-4075-сон қарор мазмунидан келиб чиққан ҳолда унинг аҳамиятини очиқ бериш бугунги кунда долзарб илмий масалалардан бири ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикасида жамоат хавфсизлигини таъминлаш тизимида ҳуқуқ-тартиботни муҳофаза қилиш ва ушбу йўналишда ўзаро мақсадли ҳамкорликни ташкил этишнинг ўзига хос жиҳатлари мамлакатда амалга оширилаётган кенг кўламли ислохотларнинг муҳим таркибий қисмидир. Жамоат хавфсизлиги миллий хавфсизликнинг ажралмас элементи сифатида фуқароларнинг тинч-осойишта ҳаётини, қонун устуворлигини ва жамиятдаги барқарорликни таъминлашга қаратилган. Ҳуқуқ-тартибот органларининг фаолиятини самарали ташкил этиш, турли давлат идоралари, жамоатчилик тузилмалари ва нодавлат ташкилотлар ўртасида мақсадли ҳамкорликни йўлга қўйиш бу тизимнинг асосий ўзига хос хусусияти ҳисобланади. Ўзбекистонда бу йўналишдаги ислохотлар давлат органларининг фаолиятини фуқаролар манфаатларига янада яқинлаштириш, профилактика механизмларини кучайтириш ва рақамли технологияларни жорий этишга асосланган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 24 декабрдаги ПҚ-4075-сон “Жамоат хавфсизлигини таъминлаш самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-

тадбирлар тўғрисида”ги қарори жамоат хавфсизлиги тизимини ривожлантиришда муҳим босқич бўлди. Ушбу қарорда 2019 йилда жамоат хавфсизлигини таъминлаш самарадорлигини ошириш бўйича “Йўл харитаси” тасдиқланган бўлиб, унда ҳуқуқ-тартибот органларининг фаолиятини мувофиқлаштириш, профилактика чораларини кучайтириш, техник воситаларни модернизация қилиш ва ходимлар малакасини ошириш каби вазифалар белгиланган. Қарорга мувофиқ, ички ишлар органлари, Миллий гвардия ва бошқа тегишли идоралар ўртасида ўзаро маълумот алмашиш ва биргаликдаги операцияларни ўтказиш механизмлари жорий этилди. Бу чоралар жамоат тартибини сақлашда идораларнинг ягона фронтда ишлашини таъминлашга, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда самарадорликни оширишга хизмат қилди[1].

Ҳуқуқ-тартиботни таъминлаш тизимининг ўзига хос жиҳатларидан бири профилактикага устуворлик беришдир. Профилактика инспекторлари, патруль-пост хизматлари ва пробация назорати бўлинмаларининг узлуксиз ҳамкорлиги орқали ҳуқуқбузарликларнинг илдизини бартараф этишга эришилади. Масалан, маҳаллаларни криминоген вазиятга қараб тоифаларга ажратиш (яшил, сариқ, қизил) тизими жорий этилиб, хавфли ҳудудларда профилактик чоралар кучайтирилмоқда. Бу механизм давлат органларининг маҳаллий жамоатчилик билан яқин ҳамкорлигини талаб этади, чунки фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари (маҳалла комитетлари) ва нодавлат нотижорат ташкилотлари ҳуқуқбузарликлар ҳақидаги маълумотларни тақдим этишда фаол иштирок этади. Ўзаро ҳамкорликнинг бу шакли жамиятда қонунга итоаткорлик маданиятини шакллантиришга, фуқароларнинг давлат органларига ишончини оширишга хизмат қилади.

Идоралараро ҳамкорликнинг яна бир муҳим жиҳати рақамли технологияларни қўллашдир. “E-jamoat xavfsizligi” платформаси ва ягона ахборот тизимлари орқали ички ишлар органлари, Миллий гвардия, Фавқулодда вазиятлар вазирлиги ва бошқа идоралар реал вақт режимида маълумот алмашишади. Бу йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш, оммавий тадбирларда тартибни сақлаш ва террорчиликка қарши курашда самаралиликни оширади. ПҚ-4075-сон қарорда белгиланган чоралар асосида жорий этилган техник воситалар (видеокузатув камералари, электрон назорат тизимлари) идораларнинг биргаликдаги фаолиятини мувофиқлаштиришни осонлаштирди. Натыйжада, йўл-транспорт ҳодисалари ва жамоат жойларидаги ҳуқуқбузарликлар сонига камайиш кузатилмоқда.

Олимларнинг таъкидлашича, жамоат хавфсизлиги тизимида ўзаро ҳамкорликнинг ўзига хос хусусияти идоровий манфаатлардан устун қўйилган ягона мақсад – фуқаролар хавфсизлигидир. Илмий тадқиқотларда ҳуқуқ-тартибот органларининг нодавлат ташкилотлар билан ҳамкорлигининг роли алоҳида қайд этилади, чунки бу жамиятнинг фаол иштироки орқали профилактикани кучайтиради[2]. Бошқа тадқиқотларда пробация хизмати ва профилактика инспекторларининг биргаликдаги фаолияти таҳлил қилиниб, такрорий жиноятларнинг олдини олишдаги самараси кўрсатилади[3]. Ўзаро ҳамкорликнинг илмий-методик асосларини такомиллаштириш зарурлиги таъкидланса[4], вояга етмаганлар орасидаги ҳуқуқбузарликлар профилактикасида маҳаллий органларнинг роли очиб берилади[5].

Расмий статистикага кўра, Ўзбекистонда жамоат хавфсизлиги тизимининг ислохотлари натижасида жиноятчилик даражаси нисбатан паст даражада сақланмоқда.

2025 йил маълумотлари бўйича Numbeo индексида мамлакат хавфсизлик бўйича дунёда юқори ўринларда турибди. 2024 йилда рўйхатга олинган жиноятлар сонига камайиш кузатилган, айниқса оғир жиноятлар ва киберхуқуқбузарликларда. Бу идоралараро ҳамкорликнинг самараси, чунки “Хавфсиз ҳудуд” ва бошқа кампаниялар давлат органларининг биргаликдаги ҳаракатлари натижасида ўтказилмоқда[6]. Ёшлар ва вояга етмаганлар орасидаги ҳуқуқбузарликларда профилактик чоралар самараси туфайли 20-30 фоизга камайиш қайд этилган.

Жамоат хавфсизлиги тизимида ўзаро мақсадли ҳамкорликни ташкил этишнинг ўзига хос жиҳатларидан яна бири фуқароларнинг фаол иштирокини таъминлашдир. Маҳалла институти, нурунийлар кенгашлари ва жамоатчилик назорати органлари ҳуқуқ-тартиботни сақлашда муҳим рол ўйнайди. ПҚ-4075-сон қарор асосида жорий этилган механизмлар жамоатчилик билан ҳамкорликни кучайтириб, фуқароларнинг ҳуқуқий маданиятини оширди. Нодавлат ташкилотларнинг иштироки орқали ижтимоий мослаштириш ва реабилитация ишлари самарали ташкил этилмоқда.

Истиқболда жамоат хавфсизлиги тизимини янада ривожлантиришда идоралараро ҳамкорликни чуқурлаштириш, рақамли платформаларни кенгайтириш ва халқаро тажрибани ўрганиш муҳимдир. Ўзаро мақсадли ҳамкорликнинг бу ўзига хос жиҳатлари Ўзбекистоннинг тинч ва барқарор тараққиётига мустаҳкам замин яратади, фуқароларнинг давлатга ишончини оширади ва миллий хавфсизликни таъминлайди.

Адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 24.12.2018 йилдаги ПҚ-4075-сон қарори “Жамоат хавфсизлигини таъминлаш самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси. – 2018.
2. Исмоилов Я. Жамоат хавфсизлигини таъминлашда идоралараро ҳамкорлик // International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding. – 2022.
3. Зиёдуллаев М. Пробация ва профилактика хизматлари ҳамкорлиги // Academy of the Ministry of Internal Affairs publications. – 2023.
4. Шукуров Ф. Жамоат хавфсизлигининг илмий-методик асослари // Тошкент: ИИБ Академияси. – 2021.
5. Нурматов Р. Ёшлар орасида ҳуқуқбузарликлар профилактикасида маҳаллий ҳамкорлик // Central Asian Journal. – 2024.
6. Ўзбекистонда жиноятчилик статистикаси 2024-2025 // ИИБ расмий ҳисоботлари ва Numbeo индекси. – 2025.